

Els fluxos comercials entre Catalunya i la resta d'Espanya.

Aspectes metodològics

Martí Parellada

Els procediments que s'utilitzen en els estudis que es fan sobre les relacions interregionals són procediments que sovint empen dos tipus d'enfocaments: un és el de les metodologies de tipus indirecte, és a dir, es tracta d'estimar fonamentalment, per exemple, la producció i el consum regional i a través d'això fer el saldo amb l'exterior. Això dóna una certa idea de quin és el fluxo net. El problema que també té això és que s'han de fer estimacions de producció i de consum a nivell regional, la qual cosa és difícil. Les de producció ho són especialment, tot i que hi ha unes estadístiques de producció, les EPI — Estadístiques de Producció Industrial — fins l'any 1977 i, cal pensar, n'hi hauran d'altres a partir del 78 amb les estimacions fetes a partir del Cens Industrial d'aquest any. En qualsevol cas els resultats del cens sí que han aparegut, però les estadístiques de producció encara no han sortit. Ja hi ha crítiques sobre els possibles resultats, segurament per la metodologia utilitzada i també per les dificultats de realització del cens industrial. Evidentment, també són difícils les estimacions de consum regional encara que especialment per al consum familiar hi hagi les enquestes de pressupostos familiars i tanmateix pel que fa a les inversions és molt difícil. Un altre procediment és el d'anar cap a l'elaboració d'enquestes directes a les empreses, que és el que s'utilitza en gran part de les taules input-output regionals que s'han fet a l'economia espanyola.

Cal assenyalar que taules com les de Segòvia, d'Aragó, de la Rioja, etc., es basen en llocs on el complex industrial no té un grau de desenvolupament com el que té Catalunya i, per tant, el procediment a través d'enquestes és molt més assequible econòmicament, que és el problema que té aquest procediment ja que suposa un cost elevat. En conseqüència, l'estimació dels fluxos interregionals, si no es fa a través d'enquestes directament a les empreses per preguntar-los l'origen i el destí dels seus productes, que és un sistema molt car, el més òptim és fer-ho, probablement, en el marc d'una taula input-output que també és un procediment car però que té dos avantatges: per una banda es fan estimacions de producció i consum, i per una altra banda es fan estimacions de fluxos interregionals; llavors el fet servir els dos sistemes alhora pot ésser útil

com a element de contrastació dels resultats obtinguts. Tanmateix, cal assenyalar que l'estudi dels fluxos a partir de la taula input-output té un objecte diferent. El tipus de valoració dels fluxos derivats de la taula input-output és diferent del que resultaria si es vol fer estrictament una balança comercial. Els preus utilitzats són diferents i probablement l'estructura de sectors també però en qualsevol cas té l'avantatge que a partir de l'estimació producció-consum i a partir de l'estimació directament dels fluxos s'obtenen dos resultats sobre un mateix tema i, per tant, poden servir de contrastació.

A manca d'aquests dos procediments dels que ja he esmentat llurs dificultats, un altre que sembla més rellevant és el procediment a través dels fluxos de mercaderies, a través de la utilització de les estadístiques de transport de mercaderies interregionals. Amb aquest procediment, que és el que bàsicament s'ha utilitzat aquí, es tractaria fonamentalment —i amb això recullo en certa manera el que ja es va fer l'any 67 en fer la taula input-output— de sistematitzar els fluxos físics de mercaderies pels quatre grans sistemes: transport per carreteres, ferrocarrils, aeri i cabotatge, per fer les estimacions interregionals. Evidentment el transport aeri té un pes específic molt menor i també té altres problemes estadístics notables, però en qualsevol cas es tracta de recollir al màxim d'aquests quatre mitjans. El problema clau que hi ha en aquesta estimació és el dels fluxos físics de transport de mercaderies per carretera, perquè és quantitativament el mitjà més important i perquè la disponibilitat estadística d'aquesta informació és molt menor en relació amb els altres mitjans de transport. Mentre que per al transport de mercaderies per ferrocarril anyalment la RENFE forneix informació suficient, així com IBERIA per al transport aeri i per al cabotatge surten dades oficials, totes elles, malgrat que utilitzen classificacions sectorials diferents, apareixen anyalment mentre que no succeeix així en el transport de fluxos físics per carretera.

Evidentment, el problema és que una enquesta per a fer això també és una enquesta molt costosa —els procediments són variis però és una enquesta molt costosa— i cal esperar les que faci l'administració central.

En conseqüència s'ha fet l'estimació dels fluxos entre Catalunya i la resta d'Espanya per l'any 75 gràcies a la disponibilitat de dades i l'existència de la segona enquesta nacional de transports de mercaderies per carretera, que ha estat la base que ens ha permès d'obtenir els fluxos origen-destí de mercaderies per carretera classificats en cinquanta-dos sectors, els quals són els de la classificació CSTE. Amb aquesta informació, doncs, es poden estimar els fluxos físics. El problema que es presenta, i que és de lluny el problema més difícil, és el de les valoracions i a aquest hi esmerçarem fonamentalment el contingut d'aquesta xerrada. Un altre problema també important és el problema —que es podria resoldre però, segons com estiguessin fetes les estadístiques de base— dels trànsits.

El problema de la valoració és el més difícil. La qüestió és: tenim una classificació de mercaderies que és una classificació de 52 sectors de mercaderies, que és la CSTE. Les mercaderies no es qualifiquen tant per l'etapa del procés de producció en què estan —que seria indubtablement un criteri important a l'hora de construir una taula input-output—, sinó més per característiques que tenen en compte més els productes que les fases del procés de producció. Un exemple molt clar d'això és la classificació de mercaderies dels primers sectors. La divisió 1 de la CSTE són animals vius; la divisió 2 són carns i preparats de carn; la divisió 3 són productes làctics i ous; la divisió 4 són peixos i preparats de peixos... És a dir, quin és el problema? El problema està en què es comptabilitzen, per exemple en aquest cas, tant productes agraris com productes de la indústria alimentària, dins cadascuna de les divisions de base, la qual cosa comporta uns pro-

bles addicionals i fa difícil analitzar un component important com serien en aquest cas els productes de la indústria alimentària —element rellevant a l'hora d'explicar el creixement d'aquests sectors en els fluxos de sortida de Catalunya. Així es detecta un creixement important de les exportacions catalanes a la resta d'Espanya de productes agrícoles i alimentaris, que cal suposar que es derivarien fonamentalment del creixement de l'exportació de productes de la indústria alimentària i no de productes agrícoles tradicionals. Les estadístiques de base estan de tal manera que és impossible —a no ser fent estimacions addicionals— determinar quantitativament el pes de cadascun d'aquests productes segons el seu grau d'elaboració en el procés de producció. La problemàtica de la valoració incideix fonamentalment en això, perquè la heterogeneïtat dels components de cadascuna de les cinquanta-dues divisions fa que trobar preus unitaris sigui realment difícil. El procediment que es realitzà en la taula del 67 va ésser a través de les estadístiques de producció industrial que aportaven dades de quantitats físiques produïdes i valor de la producció; això permetia trobar valors unitaris per cadascun dels productes i aplicar aquests valors unitaris a les cinquanta-dues divisions de la CSTE i als trenta sectors agrícoles i industrials de la taula input-output. Tanmateix, hi ha problemes greus a l'hora d'utilitzar les estadístiques de producció industrial. Primer perquè aquestes estadístiques de producció industrial no són exhaustives, és a dir, no contenen tots els productes d'un determinat sector sinó només uns de determinats. Un segon problema són els tipus de magnituds utilitzades per a definir les quantitats físiques. Per exemple, en tota la indústria de l'automòbil no s'utilitzen les tones sinó les unitats. Llavors s'han de fer processos d'estimació d'aquestes unitats en unitats físiques, en tones, que són les dades de base dels fluxos físics interregionals, per a poder trobar els valors unitaris.

Per a resoldre aquestes dificultats jo he utilitzat un altre procediment, que són les estadístiques d'exportació. És un procediment nou aquí, a Espanya, perquè no s'ha utilitzat a l'hora de valorar els fluxos interregionals però que precisament s'ha utilitzat recentment en una taula multiregional francesa. D'altra banda cal dir que és a través de les taules regionals i multiregionals com avui hi ha un gran desenvolupament de les estimacions dels fluxos interregionals. A nivell internacional les estimacions dels fluxos interregionals prenen rellevància fonamentalment en el marc de taules input-output, és a dir, que els recursos, actualment, es destinen més a construcció de taules regionals o multiregionals —i a partir d'aquí estimacions de fluxos interregionals— que no pas purament a estimar balanços comercials o balanços de pagaments. El procediment utilitzat per a la valoració dels fluxos físics en la taula multiregional esmentada on es divideix el territori francès en cinc grans regions ha estat a partir de les exportacions. La idea és que aquests països, com Catalunya, disposen d'estadístiques d'exportacions regionals. Les estadístiques d'exportacions regionals a través de la nomenclatura de Brussel·les són suficientment desagregades com perquè sigui relativament fàcil reagrupar la nomenclatura de Brussel·les amb els cinquanta-dos sectors de la CSTE. Amb això es tenen les exportacions catalanes per a l'any 75 classificades per aquests cinquanta-dos sectors en pes i en valor. A partir d'aquí la idea fonamental és trobar el valor unitari a partir de les estadístiques d'exportació. El problema està en què la ponderació utilitzada per a obtenir el valor unitari de les exportacions d'animals vius, etc., i que s'aplica després als fluxos físics, és una ponderació dels fluxos que s'exporten a l'estranger i, en conseqüència, implica que l'estructura d'un capítol d'aquests a l'estranger és similar a l'estructura del mateix capítol de fluxos cap a la resta d'Espanya. Aquesta és la suposició que s'està fent en la mesura en què s'aplica el valor unitari obtingut a partir de les estadístiques d'exportació als fluxos físics interregionals. Es suposa, també, que els

preus dels productes exportats són equivalents als preus interiors. Es presenten, doncs, aquestes dues limitacions que són limitacions indubtablement importants. L'altre procediment, que és el de les estadístiques de producció i del que ja hem esmentat una sèrie de dificultats, també en presenta una altra atès que les estadístiques de producció són a nivell estatal. Això vol dir que els valors unitaris que s'obtenen són valors unitaris de nivells de producció estatal. En aquest cas s'està fent una suposició, si voleu, tan arriscada com la de les exportacions, és a dir, que no matisa les diferències que poden haver-hi entre les estructures de producció regionals. Per tot això i tenint en compte les dificultats que presenten les estadístiques de producció, el procediment que fonamentalment s'ha utilitzat és el de les estadístiques d'exportació. Tanmateix, aquest procediment presenta a part dels problemes que ja hem comentat aquí, uns altres addicionals. Fonamentalment els derivats d'aquells productes que no tenen un pes notable en l'exportació a l'estranger, és a dir, que mentre hi hauria una certa exportació a la resta d'Espanya, l'exportació a l'estranger és inexistent. Aquests productes serien, per exemple, els productes miners bàsics, alguns productes energètics, i aquells productes que per tenir unes barreres proteccionistes importants no són competitius amb l'exterior i no s'exporten, mentre sí que mostren uns notables fluxos interregionals. Per arribar a detectar aquests productes s'han classificat segons llur importància quantitativa en termes físics i segons llur importància pel valor unitari obtingut a partir de les estadístiques d'exportació. El joc creuat d'aquestes dues informacions ens permetria d'alguna manera apropar-nos a aquells productes que presumiblement tindran una major importància en termes de valor en els fluxos interregionals. D'aquesta manera no caldria agafar els cinquanta-dos capítols de la CSTE i anar capítol per capítol analitzant la ponderació amb que participen els diferents productes a cadascun d'aquests capítols i veure si hi ha algun element que faci que l'estructura de cadascun d'aquests capítols d'exportacions a l'estranger sigui notablement diferent a la d'exportacions a la resta d'Espanya, i per tant, això faci que el valor unitari obtingut aplicant les estadístiques d'exportació sigui un valor unitari molt diferent a l'obtingut en aplicar les estadístiques de producció. Recapitulant, en el treball s'ha tractat, en primer lloc, de detectar els productes amb exportacions inexistents, però que generen fluxos interregionals. En segon lloc, a partir dels cinquanta-dos capítols de la CSTE s'han escollit aquells que poden ser presumiblement més importants i se'ls hi ha fet una anàlisi detallada. En tercer lloc, s'ha fet un tractament específic en sectors amb una problemàtica determinada, com per exemple aquells en els quals les unitats utilitzades són no físiques —gasos, etc.—. En aquest mateix sentit el capítol cinquanta-dos presenta també una problemàtica específica. Aquest és un capítol important en termes físics i, alhora, porta en el seu sí conceptes tan diversos com els embalatges utilitzats, material utilitzat d'empreses de construcció, cotxes i material de circ, mobiliari de mudances, or, monedes i medalles, armes de foc per a la guerra i les seves municions... i altres mercaderies. És a dir, que és un capítol que es podria dir que no té un contingut de fluxos de mercaderia, no és una exportació de mercaderies. El material de circ, evidentment, deu tenir un pes relatiu, però el que sí té un pes important és els embalatges o el mobiliari de mudances, en termes físics. Aquí, el criteri que s'ha utilitzat, veient això i veient el contingut dels altres capítols, és el d'eliminar l'esmentat capítol perquè no creiem que aquests conceptes s'hagin d'incloure a la balança comercial catalana. L'únic concepte que tindria rellevància és l'or, però l'or d'alguna manera s'avalua a través dels moviments financers. Així mateix cal tenir en compte les dificultats que sorgirien en tractar de trobar una valoració unitària d'aquest capítol.

Fonamentalment són aquests tres tipus d'actuacions les que s'han intentat dur a

terme per corregir o avaluar els valors unitaris obtinguts a partir de les estadístiques d'exportació en aquells sectors on no hi ha exportacions a l'estranger o n'hi ha poca quantitat en relació amb la resta d'Espanya, o que requereixen, per les seves característiques, un procediment especial o, finalment, aquells que per la seva importància dins els fluxos comercials requerien veure quin era el seu contingut, quines eren les seves ponderacions, etc. Resumint, direm que aquests són els tres procediments adoptats. Un cop avaluat el valor unitari dels productes segons les estadístiques d'exportació el que s'ha fet per a cada sector ha estat comparar les estadístiques de producció, millor dit, el valor unitari obtingut a partir de les estadístiques de producció, amb el valor unitari de les estadístiques d'exportació. No s'han observat, val a dir, grans diferències entre uns i altres valors obtinguts per un i l'altre procediment quan les estadístiques de producció industrial són homogènies, és a dir, inclouen totes les branques contingudes en el sector de producció industrial de la classificació. Tanmateix quan hi havia grans diferències entre el valor obtingut a partir d'un i l'altre procediment, es valorava si hi havia algun element que permetés destriar algun criteri per optar per un o per un altre procediment. El criteri optat, com ja s'ha esmentat en termes més generals, ha estat fonamentalment el del valor obtingut a partir de les exportacions; malgrat això, en alguns casos s'ha optat per les estadístiques de producció. Segurament el sector més important on això ha succeït ha estat el tèxtil, que per les seves característiques és un sector on els productes exportats a l'estranger tenen poc a veure amb l'estructura dels productes exportats a la resta d'Espanya. Així en el capítol 42, que és on s'inclouen part dels productes tèxtils, el valor unitari obtingut a partir de les estadístiques de producció per aquest sector concret era de 280 ptes/kg i el valor obtingut a partir de les estadístiques d'exportació era de 152, és a dir, un sector on es palesaven diferències importants. A què era degut això? Fonamentalment era degut a què dins les exportacions catalanes d'aquest capítol hi havia un pes desmesurat de sacs, o el que és el mateix, de teixit de sac, que amb un valor unitari molt petit en relació al d'altres teixits distorsionava molt a la baixa el valor unitari obtingut a partir de les exportacions. Es tractava de veure quin criteri s'utilitzava. En aquest cas s'utilitza el criteri de les estadístiques de producció perquè es va suposar que aquestes estadístiques probablement reflectirien molt millor, donada la localització del procés de producció d'aquest sector majoritàriament a Catalunya, el valor unitari obtingut, que no pas a partir de les estadístiques d'exportacions on les distorsions de l'estructura de productes exportats afectava el resultat.

Malgrat aquestes darreres consideracions, els valors unitaris obtinguts a partir dels fluxos d'exportació permeten obtenir valors diferents tant pels fluxos de sortida de Catalunya cap a la resta d'Espanya, la qual cosa és evidentment més lògica. Així, de la mateixa manera que suposem que de les exportacions catalanes obtenim uns valors unitaris aplicables als fluxos físics de mercaderies de Catalunya a la resta d'Espanya, les exportacions de la resta d'Espanya a l'estranger ens donarien uns valors unitaris aplicables als fluxos físics d'entrada de mercaderies de la resta d'Espanya a Catalunya. Això ens permet obtenir dues columnes de valors unitaris per a cadascun dels ara 51 capítols de la CSTE aplicables uns als fluxos d'entrada i uns altres als fluxos de sortida, la qual cosa d'alguna manera permet qualificar probablement millor que no pas les estadístiques de producció el valor que finalment s'obté de cadascun dels 51 sectors tant per exportacions com per importacions.

Finalment un últim element de contrastació utilitzat ha estat veure la lògica dels resultats obtinguts, que també sovint és un bon procediment per a veure si el procediment és correcte. Jo penso que els resultats obtinguts d'alguna manera responen al pes que van tenint els sectors a través d'altres indicadors, com per exemple amb les estadís-

tiques del Banc de Bilbao que posarien en evidència el dinamisme d'un sector davant d'uns altres i, d'alguna manera, això es traduiria amb el creixement de sectors com per exemple els químics, productes alimentaris, etc. Això es manifestaria amb la comparació entre els fluxos interregionals del 75 i els fluxos interregionals que tenim més a la vora, que són els que es van obtenir a partir de la taula input-output del 67. Jo penso que els resultats obtinguts són força coherents amb la realitat catalana. En qualsevol cas cal prendre aquests resultats amb una cura notable ateses les dificultats de l'estimació.